

NEVARNE SNOVI

Katja Buda*

UDK 628.5

Nevarne snovi so snovi, ki škodljivo delujejo na človeka, živali in okolje. V primeru nesreče v industriji z nenadzorovanim sproščanjem nevarnih snovi moramo biti pripravljeni na takojšnje strokovno posredovanje. Zato je potrebno identificirati nevarne snovi, da lahko načrtujemo ustrezne zaščitne in reševalne ukrepe.

Človek si je od nekdaj prizadeval obvladati naravo ter tako izboljšati življenjske in delovne razmere. Z razvojem aplikativnih znanosti so nastale različne tehnologije, ki so omogočale nastanek in uporabo vrste novih materialov, ki izboljšujejo človekove bivalne in delovne razmere. Veliko teh materialov škodljivo deluje na človeka, živali in okolje in jih imenujemo nevarne snovi. Vzporedno so se razvijale tehnologije, ki omogočajo varno ravnanje z nevarnimi snovmi, vendar kljub vsemu še vedno prihaja do nenadzorovanih izpustov v okolje. O industrijskih nesrečah govorimo, kadar gre za nenadzorovano uhajanje nevarnih snovi med njihovo proizvodnjo, predelavo, uporabo, skladiščenjem, prevozom ali odstranjevanjem.

Industrijske nesreče so podobno kot naravne nesreče lahko lokalne ali zajamejo širše območje, lahko ogrozijo zdravje ali življenje ljudi, povzročijo veliko materialno škodo in uničijo ali poškodujejo infrastrukturo. Industrijske nesreče se v nasprotju z naravnimi lahko identificira in določi njihove morebitne povzročitelje. Z merjenjem koncentracij nevarnih snovi ali drugih parametrov se lahko pravočasno opozori na nevarnost nastanka industrijske nesreče in se jo lahko tudi prepreči. Preprečevanje, zmanjševanje ter pripravljenost za ukrepanje ob industrijskih nesrečah in nenadzorovanih izpustih nevarnih snovi je v pristojnosti države, ki mora z ustreznimi zakonodajo urediti področje nevarnih snovi. Potrebujemo ustrezno klasifikacijo, ki bo nevarne snovi razvrstila v razrede glede na njihovo nevarnost za človeka in okolico. Imetnike nevarnih snovi bi morali zakonsko zavezati k obvezni prijavi nevarne snovi. Tako bi dosegli identifikacijo območij, ki so posebej ogrožena zaradi industrijskih nesreč. Imetniki nevarnih snovi, ki glede na količino in vrsto ter lokacijo posebej ogrožajo okolico, bi morali imeti načrte za zaščito in reševanje za primer sproščanja nevarnih snovi.

Trenutno so razmere na tem področju dokaj neurejene, saj ni ustreznih predpisov, ki bi imetnike nevarnih snovi zavezali, da jih bodo tudi prijavili. Popisa vseh nevarnih snovi, ki bi odražal dejansko stanje, ni. Zbirajo se podatki o uvozu in izvozu nevarnih snovi, vendar to ni dovolj za realno oceno ogroženosti zaradi nevarnih snovi. Potrebujemo popis vseh nevarnih snovi v Sloveniji, podatke o njihovi lokaciji, količini, skladiščenju, upora-

bi v proizvodnem procesu. Pri tem bi morali imeti strokovno podlago v obliki pravilnika, ki bi določal katere snovi in v kakšnih količinah so ljudem in okolici nevarne, sicer lahko postane popis nevarnih snovi preobsežen in odvisen od subjektivne ocene tistega, ki podatke posreduje. Na podlagi popisa nevarnih snovi bi lahko določili območja v Sloveniji, ki so glede na nevarnosti industrijskih nesreč posebej ogrožena.

Popis nevarnih snovi je osnova za izdelavo ocene ogroženosti, ki vsebuje poleg kvantitativne in kvalitativne opredelitve nevarnih snovi tudi oceno verjetnosti nastanka nesreče z nevarno snovjo in njenih posledic. Obstoječa ocena ogroženosti je nekoliko zastarela, ker temelji na zastarelem popisu nevarnih snovi. V zadnjih letih so številna podjetja, ki so uporabljala nevarne snovi, propadla, nastala pa so nova, zlasti veliko je zasebnih podjetij. Zato je potrebno obstoječo oceno ogroženosti obnoviti z novimi podatki o nevarnih snoveh in njihovimi lastnostmi ter lokacijami.

Ocena ogroženosti je osnova za načrtovanje ukrepov ob industrijskih nesrečah, pri katerih se sproščajo nevarne snovi. Načrti za ukrepanje ob industrijskih nesrečah so sestavljeni iz navodil za obveščanje, opozarjanje, alarmiranje, aktiviranje sil in sredstev, vodenje aktivnosti za zaščito, reševanje in pomoč ter predvidene zaščitne ukrepe. Načrti zaščite in reševanja ob industrijskih nesrečah s sproščanjem nevarnih snovi morajo biti še posebej natančno pripravljeni, ker lahko le strokovna, hitra, premišljena in skrbno načrtovana intervencija prepreči katastrofe, kakršne poznamo iz Italije (Seveso) in Indije (Bophal). Pri tem je treba poudariti, da lahko ob sproščanju nevarne snovi posredujejo le strokovno usposobljene enote, saj lahko le s strokovnim pristopom preprečimo, zmanjšamo ali nevtraliziramo vplive nevarne snovi na ljudi in okolico. Za hitro posredovanje je zlasti pomemben sistem opazovanja, obveščanja in alarmiranja tako enot kot prebivalstva.

Največkrat so o opaženih izpustih nevarne snovi obveščeni Policija, Centri za obveščanje in ustrezne inšpekcijske službe. Velikokrat se zgodi, da informacija o sproščeni nevarni snovi, ogroženosti in vzrokih ni posredovana pristojnim institucijam, zato tudi ni koordiniranega in uspešnega ukrepanja in le poredko se ugotovi in kaznuje povzročitelja. Prav tako

ni urejeno zbiranje podatkov o nesrečah z nevarnimi snovmi, ker tudi ni izdelanih meril, kdaj je določena količina nevarne snovi na določenem območju ljudem in okolju škodljiva in kdaj gre za nesrečo z nevarno snovjo. Ob izlitih nevarnih snovi trenutno največkrat posredujejo gasilske enote, ki so opremljene in usposobljene za tovrstne posege. Pereč problem je odlaganje kontaminiranih snovi, ki nastajajo pri nevtralizaciji nevarnih snovi. To vprašanje je treba rešiti na republiški ravni skupaj s konceptom odlaganja nevarnih in drugih odpadkov. Za identifikacijo sproščenih neznanih nevarnih snovi se aktivira Ekološki laboratorij z mobilno enoto, ki je usposobljen in opremljen za izvajanje zahtevnih kemijskih analiz.

Področje nevarnih snovi je izredno občutljivo, saj lahko njihovo nenadzorovano sproščanje in nestrokovni pristop povzročita hude materialne posledice ter ogrožata življenje in zdravje ljudi. Nevarne snovi so v pristojnosti več ministrstev, ki bodo morala, vsako na svojem področju to vprašanje urediti in sistematizirati. V pripravi je že nekaj pravilnikov, ki bodo razvrstili nevarne snovi, zavezali imetnike nevarnih snovi, da jih bodo prijavljali in določali komu jih bodo prijavljali. Imetniki nevarnih snovi bodo morali imeti načrte za zaščito in reševanje v primeru sproščanja nevarne snovi. Jasneje bo določen sistem opazovanja, obveščanja in ukrepanja, odgovornost za ukrepanje ob industrijskih nesrečah ter načini aktiviranja strokovno usposobljenih enot in služb. Republiška uprava za zaščito in reševanje je pripravila tudi novo zasnovo sistema radiološke, kemijske in biološke zaščite. S pojmom radiološke, kemijske in biološke zaščite smo zajeli področje zaščite in reševanja v primeru nesreč z nevarnimi snovmi in napadov z jedrskim, kemijskim in biološkim orožjem.

Katja Buda

Dangerous goods

Dangerous goods are substances or materials that pose a potential risk to people, animals and the environment. In case of the release of dangerous goods we have to be prepared for immediate action. For that purpose we have to identify dangerous goods and then prepare emergency plans.

*Mag. Katja Buda, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Republiška uprava za zaščito in reševanje